1.4. ТОЧКА ЗОРУ ФАХІВЦЯ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ОБОВ'ЯЗКОВОГО ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Курдюков В. В.

Реферат. Курдюков В. В., адвокат і проректор Академії адвокатури України, пише свою статтю напередодні набрання чинності новим КПК України й ставить питання, чи відповідає перелік обов'язкових експертиз проголошеному пріоритету прав людини. Мета праці полягає в обґрунтуванні критерію обов'язкового звернення до експерта та розширенні випадків обов'язкового проведення судово-психологічної експертизи. Аналіз спирається на Конституцію України, новий КПК, Закон України «Про судову експертизу», Інструкцію про призначення та проведення судових експертиз (наказ Мін'юсту № 53/5 від 08.10.1998), праці В. Г. Гончаренка та власну дисертацію автора про критерії обов'язкового призначення експертиз. Автор нагадує, що висновок експерта не є привілейованим доказом і підлягає оцінці нарівні з іншими, проте саме обов'язковість надає експертизі ефективності. Ст. 242 КПК, на його думку, містить лише емпіричний перелік випадків, пов'язаних із медичними та психіатричними питаннями, без чіткого критерію, а недоліки регулювання зумовлені слабкістю теоретичних і методичних розробок. Як єдиний критерій обов'язкової експертизи запропоновано життєдіяльність людини: якщо в провадженні фігурує людина з її правами та свободами, її слід досліджувати всебічно. Психологічні особливості учасників у межах норми (сприйняття, оцінювання ситуації, реагування) може встановити лише професійний психолог, а стан фізіологічного афекту, спричинений, зокрема, систематичним знущанням чи тяжкою образою з боку потерпілого, здатен змінити кваліфікацію злочину, тому автор пропонує доповнити ст. 242 КПК судово-психологічною експертизою. Посилаючись на КПК ррфср, він обстоює обов'язкову судово-психологічну експертизу свідка й потерпілого, коли є сумнів у їхній здатності правильно сприймати обставини та давати показання. Підсумкові пропозиції: єдиний критерій «життєдіяльність людини», нова обов'язкова судово-психологічна експертиза і розширення кола осіб, щодо яких вона обов'язкова. Стаття становить інтерес для адвокатів, слідчих і судових експертів-психологів.

Ключові слова: судово-психологічна експертиза, обов'язкова експертиза, Кримінальний процесуальний кодекс України, критерій обов'язкового призначення експертизи, життєдіяльність людини, фізіологічний афект, свідок, потерпілий, спеціальні знання, права людини.

Some Issues of Mandatory Forensic Psychological Examination in the Context of the Reform of Criminal Justice in Ukraine

Kurdiukov V. V.

Abstract. Writing on the eve of the entry into force of the new Criminal Procedure Code of Ukraine, Kurdiukov V. V., an advocate and vice-rector of the Academy of Advocacy of Ukraine, asks whether the list of mandatory expert examinations matches the declared priority of human rights. The article aims to justify a criterion for mandatory recourse to an expert and to extend the cases in which

forensic psychological examination must be conducted. The analysis draws on the Constitution of Ukraine, the new Code, the Law of Ukraine on Forensic Expert Examination, the Ministry of Justice Instruction on the appointment and conduct of forensic examinations of 1998, works by V. H. Honcharenko and the author's own thesis on criteria for mandatory examinations. The author stresses that an expert opinion is not privileged evidence and must be assessed alongside other evidence, yet it is the mandatory character of an examination that makes it effective. In his view, Article 242 of the Code offers only an empirical list of medical and psychiatric situations without a clear criterion, a shortcoming caused by weak theoretical and methodological groundwork. He proposes a single criterion, human life activity: whenever a person with rights and freedoms is involved, that person should be studied comprehensively. Psychological characteristics within the normal range, such as perception, assessment of situations and reactions, can be established only by a professional psychologist, and a state of physiological affect provoked, for example, by systematic abuse or grave insults from the victim may change the legal qualification of the offence. Hence Article 242 should be supplemented with forensic psychological examination, which, as under the former RSFSR code, should also be mandatory for witnesses and victims whose capacity to perceive events and testify is in doubt. The proposals are relevant to defence lawyers, investigators and forensic psychologists.

Keywords: forensic psychological examination, mandatory expert examination, Criminal Procedure Code of Ukraine, criterion for mandatory examination, human life activity, physiological affect, witness, victim, special knowledge, human rights.

Першоджерело: *Курдюков В. В. Деякі питання обов'язкового проведення експертизи в контексті реформування кримінального судочинства України. Адвокат. 2012. № 7 (142). С. 15–18.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 02.05.2014.*

References

1. Kurdiukov V. V. Deiaki pytannia oboviazkovoho provedennia sudovo-psykholohichnoi ekspertyzy v konteksti reformuvannia kryminalnoho sudochynstva Ukrainy [Some Issues of Mandatory Forensic Psychological Examination in the Context of the Reform of Criminal Justice in Ukraine] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2016. Vol. 1, No. 2 (2). URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/504-nekotorye-voprosy-obyazatelnogo-provedeniya-sudebno-psikhologicheskoj-ekspertizy-v-kontekste-refonrmirovaniya-ugolovnogo-sudoproizvodstva-ukrainy (onovlena versiia vid 05.09.2021). [in Ukrainian].

2. Kurdiukov V. V. Deiaki pytannia oboviazkovoho provedennia ekspertyzy v konteksti reformuvannia kryminalnoho sudochynstva Ukrainy. Advokat. 2012. № 7 (142). S. 15–18. URL: http://www.nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2012_7_3 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].